

VU Research Portal

Mythes over sociale aspecten van veroudering ontkracht

Suanet, B.

published in

Mens en Maatschappij
2018

DOI (link to publisher)

[10.5117/MEM2018.1.SUAN](https://doi.org/10.5117/MEM2018.1.SUAN)

document version

Publisher's PDF, also known as Version of record

document license

Article 25fa Dutch Copyright Act

[Link to publication in VU Research Portal](#)

citation for published version (APA)

Suanet, B. (2018). Mythes over sociale aspecten van veroudering ontkracht. *Mens en Maatschappij*, 93(1), 1-3.
<https://doi.org/10.5117/MEM2018.1.SUAN>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal ?

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

E-mail address:

vuresearchportal.ub@vu.nl

Mythes over sociale aspecten van veroudering ontkracht

Bianca Suanet

MEM 93 (1): 1–3

DOI: 10.5117/MEM2018.1.SUAN

Elk jaar rondom kerst verschijnen er verschillende krantenartikelen met koppen zoals “Grote belangstelling voor kerstdiners voor eenzame ouderen” (Trouw, 2016). Hoewel het goed is dat er aandacht gegeven wordt aan eenzaamheid onder ouderen als een maatschappelijk probleem, lijkt er onevenredig veel aandacht voor eenzaamheid in deze leeftijdsgroep te zijn in vergelijking tot jongere leeftijdsgroepen. Het verband tussen ouder worden, eenzaamheid en verval lijkt nog altijd diep in onze cultuur en collectief bewustzijn geworteld; alle beelden van gelukkige ouderen in onze eigen omgeving en Zwitserleven-reclames ten spijt. Maar hoe en wanneer is dit beeld ontstaan en hoe realistisch is dit beeld van de ouderdom eigenlijk, gegeven wat we weten uit sociaalwetenschappelijk onderzoek?

Bij het ontstaan van de moderne samenleving werden de jeugd en de ouderdom nieuwe, aparte levensfasen. Met de opkomst van de welvaartsstaat en het pensioen werd er een periode gecreëerd waarin men na het werkzame leven nog een tijd in rust kon leven. Een negatief beeld over ouderdom in de moderne samenleving is terug te vinden in zowel het wetenschappelijke als het literaire gedachtegoed van die tijd. In 1961 beschrijven Cumming en Henry in de zogenaamde ‘disengagement theorie’ dat de wederzijdse terugtrekking van ouderen en de maatschappij een natuurlijk, wenselijk en onvermijdelijk proces is. In 1972 schrijven Cowgill en Holmes in hun moderniseringsthese dat ouderen moeite hebben om sociaal te integreren in de moderne samenleving. Zij stellen dat ouderen door hun relatief lage opleidingsniveaus nieuwe technologische ontwikkelingen niet kunnen bijbenen, en dat door de toegenomen geografische mobiliteit intergenerationele relaties verzwakken, waardoor eenzaamheid op de loer ligt. Wat deze visies delen is het beeld van ouderen als een groep die geen

aansluiting bij de maatschappij kan en zou moeten willen vinden. Als tegenreactie op deze visies ontstonden wel enkele theorieën die meer nadruk legden op het belang van sociale activiteiten voor ouderen, maar het beeld van eenzame ouderen was en is nog steeds vaak dominant in maatschappelijke en beleidsdiscussies rondom ouderen.

Recentelijk heeft ouderdom een nieuwe connotatie gekregen door de opkomst van de participatiesamenleving en de verhoging van de pensioenleeftijd. Het idee is nu dat ouderen om 'succesvol oud' te worden vooral actief moeten blijven in de samenleving, onder andere door op te passen op kleinkinderen, door bestuursfuncties binnen het verenigingsleven en door contacten met vrienden. Deze nieuwe visie op ouder worden wordt vaak impliciet of expliciet gekoppeld aan de babyboomgeneratie, die nu op de drempel van de ouderdom staat. Het idee is dat zij de ouderdom opnieuw zullen vormgeven.

Ondanks de eerder genoemde negatieve beeldvorming in de moderne samenleving, die nu langzaam iets lijkt te verschuiven, is er in de wetenschappelijke literatuur zeer weinig bewijs te vinden voor het idee dat ouderen in de regel slecht sociaal geïntegreerd en eenzaam zijn, zowel vroeger als nu. De meeste ouderen hebben een persoonlijk netwerk bestaande uit meerdere personen, met verschillende typen van sociale relaties, zoals een partner, kinderen, vrienden, kennissen en/of andere niet-familieleden. Tot ongeveer 75 jaar zijn ouderen niet substantieel vaker eenzaam dan jongere leeftijdsgroepen. Alleen ouderen boven de 75 jaar hebben een verhoogde kans om eenzaam te worden, wat voornamelijk wordt veroorzaakt door verweduwing en het overlijden van leeftijdsgenoten in het netwerk (Dykstra, 2009). Anders dan soms gedacht wordt, is een afnemende gezondheid niet per se de belangrijkste motor van deze toename in eenzaamheid in de ouderdom; de verbanden tussen gezondheid en eenzaamheid zijn relatief zwak. Recent onderzoek laat zien dat jongvolwassenen en oude ouderen de leeftijdsgroepen zijn die het vaakst eenzaam zijn (Luhmann & Hawkey, 2016).

De sociale situatie van ouderen in onze samenleving is de laatste decennia ook steeds beter geworden. Beeldvorming in de maatschappij lijkt niet alleen een effect te hebben op wetenschappers, maar ook op het gedrag van de groep die we bestuderen. Recente studies laten zien dat ouderen steeds bredere netwerken hebben met meer niet-familieleden, waarvan zij meer sociale steun ontvangen dan vroeger (Suanet & Antonucci, 2017). Ook laten deze studies zien dat ouderen steeds vaker sociaal participeren, zowel in vrijwilligerswerk als in informele contacten en op cultureel en recreatief gebied (Broese van Groenou & Deeg, 2012). Op individueel niveau zijn

het toegenomen opleidingsniveau en het vaker werken (met name voor vrouwen) in latere generaties de belangrijkste gevonden verklaringen.

Concluderend: wat kunnen we als sociale wetenschappers hiervan leren? Dat enerzijds wetenschappelijke theorie niet losstaat van stereotype beeldvorming in de maatschappij over de groepen die we bestuderen. Alhoewel wetenschap zichzelf vaak ten doel stelt zo objectief mogelijk te zijn, speelt beeldvorming over groepen wel degelijk een rol in de keuze van onderzoekers om bepaalde vragen te onderzoeken, en ook hoe we resultaten duiden. Anderzijds gedragen mensen zich ook naar de heersende opvattingen over de groepen waartoe zij behoren, die mede door wetenschappers worden gecreëerd. Zeker als sociaalwetenschapper is het van zeer groot belang om je telkens kritisch af te vragen of het gedachtegoed dat je beschrijft, bestaat uit maatschappelijke beelden en assumpties over bepaalde groepen mensen die eigenlijk niet of onvoldoende bewezen zijn. Het zien van ouderen als een sociaal actief onderdeel van de maatschappij is in bepaalde opzichten een vooruitgang ten opzichte van de beeldvorming van de vorige eeuw. Bij de (her)waardering die aan ouderen toegekend wordt, zou echter niet alleen het productieve potentieel van ouderen als groep centraal moeten staan. Elke oudere zou als individu met eigen wensen, kansen en beperkingen moeten worden bekeken. Pas dan zal de emancipatie van ouderen daadwerkelijk zijn voltooid.

Referenties

- Broese van Groenou, M.I. en Deeg, D.J.H. (2012). Formal and informal social participation of the 'young-old' in The Netherlands in 1992 and 2002. *Ageing and Society*, 30, 445-465.
- Dykstra, P. (2009). Older adult loneliness: myths and realities. *European Journal of Ageing*, 6, 91-100.
- Luhmann, M. en Hawkey, L.C. (2016). Age differences in loneliness from late adolescence to oldest old age. *Developmental Psychology*, 52, 943-959.
- Suanet, B., & Antonucci, T.C. (2017). Cohort differences in received social support in later life: the role of network type. *Journal of Gerontology: Social Sciences*, 72, 706-715.
- Trouw (2016, 18 december). Grote belangstelling voor kerstdiners voor eenzame ouderen. Geraadpleegd van: <https://www.trouw.nl/samenleving/grote-belangstelling-voor-kerstdiners-voor-eenzame-ouderen-aa8d9e04/>

